

Utdanning av skrivetolker i Bergen

helge.herland@doveforbundet.no

Skrivetolkstudentene har lokaler i det nye høyskolebygget på Kronstad i Bergen, like ved Brann stadion og bare 10 minutters reise med bybanen fra sentrum.

I 1978, på det første tilpasningskurset for døvblitte på Ål folkehøyskole og kurscenter for døve satt de hørende folkehøyskole-elevene ved siden av hver døvblitt kursdeltaker og skrev ned på papir det foreleserne sa. Men allerede på oppfølgingskurset, et halvt år senere, var det på plass en «skrivetolk» som skrev på den gamle, svarte teksttelefonen, Teli. Det gikk laaaaangsomt, så foreleserne hadde god tid til å tenke og finne de rette formuleringene. Det siste var viktig, for å rette opp misforståelser tok unødvendig tid.

I dag skriver de få profesjonelle skrive-tolkene vi har rasende fort. Flere av dem jobber også som direktetekstere i NRK og vi lar oss imponere av hva de presterer. Problemet er at det er så få av skrivetolkerne, behovet er stort både blant døvblitte, tunghørte – men også stadig flere døve bruker både tegnspråktolk og skrivetolk ved spesielle anledninger – for eksempel på eksamener der kommunikasjonen går på engelsk.

Derfor er det et viktig pilotprosjekt som er påbegynt ved Høyskolen i Bergen (HIB), der 20 studenter nå får spesialutdanning i skrivetolking.

- Studentene kommer fra hele landet, fra Vest-Agder i sør til Troms i nord – og fra Rogaland i vest til Oslo i øst, forteller en glad Karen Olsen som er prosjektleder for utdanningen.

Hun forteller at 5 – 6 av studentene også er tegnspråktolker som nå vil utvide kompetansecfeltet sitt, mens de andre «bare» er skrivetolker.

I mange år ble foredrag og møter der døvblitte og tunghørte deltok bare formidlet på talespråk og ved hjelp av teleslynge. De som hørte dårligst falt derfor utenfor fellesskapet. Den tidligere døvblittseksjonen i Norges Døveforbund var en pådriver for at alle møter for døvblitte skulle skrivetolkes, selv om det var nok av dem som var imot det: «alle hører godt nok det jeg sier» – «alle forstår tegnspråk slik at vi slipper skrivetolking». Men slike argumenter bet ikke på kvinner som Oddveig Kaulum og Astrid Sund, som frontet bevisstgjøringen rundt skrivetolking både i NDF og på Ål folkehøyskole og kurscenter for døve. Med glede kunne de også konstatere at Hørselshemmedes

Landsforbund (HLF) etter hvert tok etter. Det ble slutt på at døvblitte satt som nikkedukker og lite eller ingenting forstod.

Ved den stilfulle åpningen av skrivetolkstudiet ved HIB i september ble det sagt mye fint og viktig om skrivetolkprofesjonen. Vi gjengir noen klipp fra åpningstalen:

Forbundsleder Morten Buan, HLF:

Dette er en gledens dag. Dere som begynner på studiet har valgt å bli brobyggere for hørselshemmede i alle livets gjøremål. Tolk er nødvendig for at hørselshemmede skal bli likestilt i samfunnet. Dere vil bli en etterspurt gruppe.

Ordfører Trude Drevland:

Studiet er et pilotprosjekt, men det er opplagt for alle at dette må bli en varig

studie, det må statssekretæren notere seg og ta med tilbake til den politiske ledelsen i Oslo. Jeg har hatt kontakt med døvblitte foreldre som hører så dårlig at de gruet seg til samtalene med lærerne på skolen der barna var elever. En skrive­tolk løste problemet. I dag gleder jeg meg på brukernes vegne. Og til dere tolkestuden­ter vil jeg si: Å arbeide som skrive­tolk gir ikke fete lommebøker eller kjendisopp­slag i media, men gleden dere vil se fra brukerne vil veie opp for mye av dette.

Statssekretær Torkil Åmland, Arbeids- og sosialdepartementet

Det er 700.000 hørselshemmede, mange av disse trenger en tolketjeneste. Kva­liteten på tolkingen er helt avgjørende, derfor er dette studiet så viktig. Tolk i arbeidslivet og i samfunnslivet for øvrig er nødvendig for å kunne ta del i demo­kratiet. Selv om det er et pilotprosjekt tror og håper jeg det blir et permanent studietilbud. Jeg skal i hvert fall heie på dere!

Hvem er prosjektlederen?

Karen Olsen er altså prosjektleder for skrive­tolkutdanningen. Hvordan kom hun inn i bransjen?

- Jeg begynte som skrive­tolk i 2001 fordi en venninne av meg som tok tegnspråk­studiet i Trondheim synes jeg var så rask på tastaturet. Jeg kontaktet tolketjenes­ten og begynte som ufaglært skrive­tolk ganske snart. Jeg var heldig å få være

med på en modulutdanning som var ved Universitetet i Oslo i 2004/2005.

- Du kan ikke tegnspråk?

- Nei, jeg er faglært skrive­tolk, ikke tegnspråktolk. Men jeg synes tegnspråk er flott, så hvis jeg får tid en gang i frem­tiden er jeg ikke fremmed for å lære meg tegnspråk også, smiler hun.

Hun forteller at hennes engasjement for skrive­tolking ikke er knyttet til at hun har familie eller venner som har behov for tilbudet. Hun brenner for det fordi det er både en spennende og en betyd­ningsfull jobb.

Karen understreker at skrive­tolking kan brukes i alle situasjoner, det er bare fantasien som setter grenser for hvor det kan brukes. Det finnes mye flott teknisk utstyr i dag man må bare være kreativ i hvordan man bruker det, mener hun.

Både tegnspråk- og skrive­tolk

Vi får en prat med en av studentene på studiet, Cathrine Timm Sundin fra Oslo.

- Jeg var ferdig utdannet som tegnspråk­tolk i 2001, men skrive­tolkdelen i studiet var veldig lite prioritert. Jeg har kun tatt noen få oppdrag som skrive­tolk i ettertid.

Karen Olsen er prosjektleder for skrive­tolkutdanning, her sammen med ordfører Trude Drevland som har et varmt hjerte for døves og hørselshemmedes situasjon i samfunnet.

Nå har jeg lyst til å ha flere ben og stå på, og tror at det i fremtiden vil bli et stort behov for denne tolkemetoden. Jeg ser for meg at kombinasjonen skrive- og tegnspråkkompetanse er en meget ettertraktet vare.

- Har du erfart at døve bruker både skrive- og tegnspråktolk?
- Jeg har bare erfaring med skrive- og tegnspråktolk for kombinert syns- og hørselshemmede. Da har jeg blant annet brukt et skrivebrett og tusj, eller pc med forskjellige farge på skrift og hvit eller svart bakgrunn. Jeg har hørt at noen døve studenter nå bruker tegnspråktolk i kollokviegrupper og skrive- og tegnspråktolk under forelesning.
- Får du mange spørsmål om skrive- og tegnspråktolk?
- Jeg jobber som frilans og er tilknyttet tolketjenesten i Oslo og Akershus, og mottar mange eposter om skrive- og tegnspråktolk oppdrag hver dag. Jeg håper jeg kan bruke mine nye kunnskaper til også å løse skrive- og tegnspråktolk oppdrag.

HLF + NDF = Sant

i hvert fall i Bergen. Ved åpningen av skrive- og tegnspråktolkstudiet var det samlet mye fint folk. To av dem representerte hver sine lokale foreninger: Mathias Viktorson, tidligere leder i HLF-Bergen og Rune Anda, daglig leder i Bergen Døvesenter.

- Skrive- og tegnspråktolkingen åpner en ny verden for oss hørselshemmede, vi som ikke kan norsk tegnspråk. En god tolketjeneste både for døve og hørselshemmede er viktig. Det er også nyttig for mange innvandrere som lettere forstår det som skrives på bokmål, enn det som ofte sies på dialekt, forklarer Viktorson.

Cathrine Timm Sundin, Oslo, vil være både tegnspråktolk og skrive- og tegnspråktolk – her sitter hun foran til høyre.

- Er det mange i HLF som bruker skrive- og tegnspråktolk?

- Alt for få. Det første problemet er å få tak i skrive- og tegnspråktolk, så er det NAVs tolketjeneste som ofte leser reglene slik at det skaper barrierer for bruken – og så er det en oppgave for oss i organisasjonene å motivere hørselshemmede til å bli aktive deltakere i samfunnet gjennom tolketjenesten.

- Det siste er ikke alltid så enkelt?

- Mange av oss hørselshemmede kan klare talespråklige samtaler på tomannshånd hvis det ikke er for mye støy i omgivelsene. Gruppesamtaler er vanskeligere. Mange hørselshemmede gir opp og trekker seg tilbake. Jeg tilhører selv 1968-generasjonen som er vant til å være svært aktive i samfunnsdebatten, men selv jeg trakk meg tilbake fra det sosiale fellesskapet da hørselen ble dårligere, jeg måtte kjempe meg tilbake.

Rune Anda beskriver Viktorson som en sterk og uredde talsmann både for døve og hørselshemmede. Sammen utgjør de et radarpar i Bergen kommune sitt råd for funksjonshemmede. Men tror Rune at også døve vil ha nytte av skrive- og tegnspråktolking?

- Ja, det mener jeg. Når det blir flere skrive- og tegnspråktolk vil vi få frigjort tegnspråktolk som i dag bruker tid på å skrive. Dessuten ser jeg at døve studenter ofte foretrekker begge tolkeformene. I noen sammenhenger vil de ha skrive- og tegnspråktolk fordi det brukes begreper fra latin, engelsk og norsk som det ikke finnes gode tegn- og tegnspråkbegreper for. Bergen Døvesenter har gitt sin fulle støtte til HLFs kamp for å få i gang utdanning av skrive- og tegnspråktolk.

Radarparet Mathias Viktorson (til venstre) og Rune Anda viser kaken med skrive- og tegnspråktastatur ved åpningen av høyskolestudiet for skrive- og tegnspråktolk i Bergen.

Mathias Viktorson smiler bredt og gir et kameratslig slag på skulderen til Rune.

- Jeg ble kjent med Rune for tre år siden. Han bruker tegnspråk og jeg talespråk, men vi forstår hverandres måte å tenke på. Kjemien mellom oss stemte fra første stund. Vi fikk til felles møter mellom styrene i Bergen Døvesenter og HLF-Bergen. Vi har så mye felles, understreker Viktorson.

- I Norge har vi bokmål, nynorsk, samisk og tegnspråk. Selvsagt skal vi i HLF stå sammen med døve for at tegnspråk får den anerkjennelsen den skal ha. På samme måte gir døvesenteret oss støtte når vi trenger skrive- og tegnspråktolk, teleslynge osv. Jeg er også helt enig i at hørselshemmede barn kan få tilgang både til CI og tegnspråk. Jeg er en person som snakker rett fra leveren og står på de rettighetene vi skal ha. HLF-Bergen og Bergen Døvesenter er enige i 99 prosent av alle sakene som dukker opp, derfor er den felles dialogen vi har så veldig viktig og nyttig, avslutter Matthias Viktorson.

Rune Anda bare bekrefter det han sier:

- Gjennom felles dialog og gjensidig informasjon for vi større forståelse for de sakene hver av foreningene jobber med i Bergen.